# 1nci ULUSLARARASI ASSAM İSLAM BİRLİĞİ KONGRESİ
## GEÇMİŞTEN GELECEĞE YÖNETİM ŞEKİLLERİ

# مؤتمر ASSAM الدولي الأول للوحدة الإسلامية
## أشكال الإدارة من الماضي إلى الحاضر

# 1st INTERNATIONAL ASSAM ISLAMIC UNION CONGRESS
## GOVERNMENT FORMS FROM PAST TO FUTURE


**EDİTÖRLER / EDITORS**
**DOÇ. DR. / ASS. PROF. ALİ FUAT GÖKÇE**
**ELN. MUH. / ELN. ENG. MELİH TANRIVERDİ**



## ASSAM
**ADALETİ SAVUNANLAR STRATEJİK ARAŞTIRMA MERKEZİ**

**23-24 KASIM / NOVEMBER 2017**
**WOW CONVENTION CENTER**
**İSTANBUL/TURKEY**

**(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR)**

## ONUR KURULU

EM. TUĞ. ADNAN TANRIVERDİ
PROF. DR. NEVZAT TARHAN
PROF. DR. MEHMET ZELKA
İSRAFİL KURALAY

## DÜZENLEME KURULU

DOÇ. DR. ALİ FUAT GÖKÇE
MELİH TANRIVERDİ
ALİ COŞAR
SABRİ BALAMAN
ERSAN ERGÜR
REŞAT FİDAN
GÜRCAN ONAT
SADIK PAKSOY
ABDULLAH KAPLAN

## BİLİM KURULU

| | |
|---|---|
| PROF. DR. NEVZAT TARHAN | ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. MEHMET ZELKA | ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. RAMAZAN AYVALLI | MARMARA ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. ÖMER FARUK GENÇKAYA | MARMARA ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. CENGİZ TORAMAN | GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. İSMAİL GÜVENÇ | KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. AHMET HAMDİ AYDIN | KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. HÜSEYİN ERKUL | ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. OSMAN TÜRER | KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. M. DOĞAN KARACOŞKUN | KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ |
| PROF.DR. AHMET YATKIN | ELAZIĞ FIRAT ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. AYŞE ÖZCAN | GİRESUN ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. REŞAD MURADOV | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. TOFİQ ABDÜLHESENLİ | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. YUSUF KARAKILÇIK | İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. ZANETA OZOLİNA | LETONYA ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. YAKUP BULUT | MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. ALİ YAMAN | BOLU ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. HANİFİ ASLAN | HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. MURAT OKÇU | SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ |
| PROF. DR. HÜSEYİN GÜL | SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. AYDIN USTA | İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. FULYA AKYILDIZ | UŞAK ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. BİROL ERKAN | UŞAK ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ. DR. FARİZ AHMADOV | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. QADİR BAYRAMLI | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. GERAY MUSAYEV | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ. DR. IVETA REİNHOLDE | LETONYA ÜNİVERSİTESİ |

| | |
|---|---|
| DOÇ. DR. SADETTİN PAKSOY | KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ |
| DOÇ.DR. MEHMET ŞENTÜRK | KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. MANUJ MADAN | HİNDİSTAN SRİSRİ ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. AYGÜL KILINÇ | ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. TUBA YOLCU | OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. ELVETTİN AKMAN | SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. ÇİĞDEM AKMAN | SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ |
| YRD. DOÇ.DR. AHMET ARİF EREN | NİĞDE ÜNİVERSİTESİ |
| DR. NURHODJA AKBULAEV | AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ |
| DR. GAZİ HASSAN | YENİ ZELANDA WAİKATO ÜNİVERSİTESİ |

## SEKRETERYA

ERSAN ERGÜR
GÜRCAN ONAT

## BASIN, MEDYA KOORDİNATÖRÜ

SABRİ BALAMAN

## BİLİŞİM VE İLETİŞİM KOORDİNATÖRÜ

MELİH TANRİVERDİ

## İNGİLİZCE EDİTÖR

ABDULLAH ER

## TÜRKÇE EDİTÖR

ABDULLAH KAPLAN

## ARAPÇA EDİTÖR

MUHAMMED BOZOĞLAN

## KONGRE GEZİ KOORDİNATÖRÜ

SADIK PAKSOY

# İSLAM ÜLKELERİNDE ANAYASACILIK

**Prof. Dr. Abdurrahman EREN**

**ÖZET**

Bu tebliğin konusu, İslam ülkelerindeki anayasaları, modern anayasal akımlar üzerinden genel bir değerlendirmesini yapmaktır. Öncelikle Anayasa ve anayasacılık kavramı üzerinde durulacak, daha sonra günümüzde geçerli anayasacılık akımları karşılaştırılacaktır. Bu kapsamda İslami anayasacılık kavramı ele alınacak, İslami anayasacılığın, liberal ve sosyalist anayasacılıktan ayrılan yönleri ortaya konulacaktır. Tebliğin son bölümünde ise, İslam İşbirliğine üye 57 ülkedeki anayasalar, anayasacılık akımları açısından karşılaştırılacak, bu anayasalar içinde İslami anayasa olarak nitelendirilecek anayasaların olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Değerlendirmeler, anayasal metinler üzerinden yapılacaktır. Anayasal metinlerde öngörülen sistemin İslam'a uygun olup olmadığı değil, anayasal akımlar içinde nerede durduğu ele alınacaktır. Anayasalarda İslam'a ilişkin referanslar üzerinden, hangi anayasaların İslami anayasa kabul edilip edilemeyeceği tartışılacaktır. Neticede, liberal ya da sosyalist anayasal akım dışında İslami anayasadan söz edilip edilemeyeceği değerlendirilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** İslam, Anayasa, Anayasacılık

# SİYASETNÂMELER IŞIĞINDA DEVLET YÖNETİMİ

**Doç. Dr. Abdulhekim KOÇİN**

**ÖZET**

Siyasetnâme, Arapça'da *"bir nesneyi dikkatle gözetmek", "vali ve hakim olmak", "halkı gözeterek yönetmek ve bu yolda gerekli tedbirleri almak"* manalarına gelen siyaset ve Farsça'da *"mektup"* anlamında kullanılan *"nâme"* kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen bir kelimedir.

Terim olarak da siyasetnâme, padişah, sadrazam, vezir, vali gibi devlet yönetiminde bulunanlara siyaset ve devlet yönetimi konusunda tavsiyelerde bulunmak, onları karşılaşabilecekleri aksaklıklar konusunda haberdar etmek ve çözüm yollarını göstermek amacıyla yazılan eserlerdir.

Siyasetname yazma geleneği, bütün dünya edebiyatlarında görülür. Batı'da bu türün ilk örnekleri M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Platon ve onun öğrencisi Aristoteles'e atfedilir. Doğu'da ise ilk örneği M. Ö. 1. yüzyılda Beydeba tarafından yazılan Kelille ve Dimne; Cahız tarafından yazılan Kitabü't-Tac, Keykavus tarafından yazılan Kâbusnâme ve Nizamülmülk tarafından yazılan Siyasetnâme adlı eserler, bu gelenek kapsamında yazılmış belli başlı eserlerdir. Pek çok dile çevirisi yapılan bu eserlerin Türkçe'ye de değişik isimler tarafından çevirileri ve şerhleri yapılmıştır. Türk edebiyatında siyasetname geleneğinin oluşmasında önemli bir yeri olan bu çeviri ve şerhlerin dışında pek çok te'lif eser de ortaya konmuştur.

Bu çalışmada, İslam medeniyeti kapsamında siyasetname türünden ortaya konan ve Türkçeye çevirileri ve şerhleri yapılan belli başlı eserler ile Türk edebiyatında bu alanda yazılan belli başlı bazı eserlerde ideal bir devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği hususu tespit edilmeye çalışılacaktır. Bunun için de öncelikle siyasetname türünden yazılan belli başlı eserlerden ve yazılış amaçlarından söz edilecektir. Daha sonra, anılan eserlerin muhtevaları değerlendirilerek yöneticilerde bulunması gereken değerlerin neler olduğu ve devletin nasıl yönetilmesi gerektiği, karşılaşılan problemlerin çözümünde nasıl bir yol önerdikleri ortaya konacaktır.

Çalışmanın sonuç bölümünden sonra ise yararlanılan kaynaklara yer verilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Siyaset, siyasetname, devlet, devlet yönetimi, padişah, hükümdar, yönetici,

# EMPERYALİZMİN DEMOKRASİ SİLAHI VE İSLAM ÜLKELERİ

**Doç. Dr. Ali Fuat GÖKÇE**

**ÖZET**

Emperyalizm, savaş yoluyla ya da siyasal, toplumsal ve iktisadi alanda etki ederek hedef ülke iktidarını ele geçirmek ya da iktidar üzerinde hegemonya kurmaktır. Savaş, kendi silahlı kuvvetlerini ya da kendine müzahir devlet veya devlet altı güçleri kullanmak suretiyle yapılabilirken, kendi iç kamuoyu ve uluslararası kamuoyunda tepkilere neden olabilmektedir. Günümüzde pek tercih edilmeyen ya da en son noktada başvurulan bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bunun yerine hedef ülkenin toplumsal, siyasal ve ekonomik dinamikleri üzerinde çalışılmaktadır. Bunu yaparken de "demokrasi" kavramı kullanılarak hedef ülkenin iç dinamikleri harekete geçirilmektedir.

Bu çalışmada emperyalizmin özellikle İslam ülkelerinin iktisadi kaynaklarını ve bu ülkelerin bulunduğu coğrafyadaki iktisadi güzergahları kontrol etme amacı ve bu ülkelerin Batı medeniyetinin modernite projesine boyun eğdirme misyonuna hizmet etmek için demokrasi silahını nasıl kullandığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu amaçla öncelikle emperyalizm ve hedeflerinden bahsedildikten sonra İslam ülkelerinin demokrasi silahıyla nasıl ele geçirilmeye çalışıldığı açıklanacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Emperyalizm, Demokrasi, İslam Ülkeleri

# AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BAŞKANLIK SİSTEMİNDE YASAMA-YÜRÜTME İLİŞKİLERİ

**Doç. Dr. Ali Fuat GÖKÇE**

**ÖZET**

Hükümet sistemleri devletin temel organlarının kuruluşu, işleyişi ve birbiriyle olan ilişkisinin seviyesine göre belirlenmektedir. Yargı organı genel olarak hükümet sistemlerinin belirlenmesinde diğer iki organdan ayrı tutulmaktadır. Yasama ve yürütme organı arasındaki ilişki hükümet sistemlerini sınıflandırmada, ayırmada kullanılan en önemli husustur. Yasama ve yürütme arasındaki ilişkinin durumu parlamenter sistem, başkanlık sistemi ve yarı- başkanlık sistemi şeklinde ayrımlar yapılmasını sağlamaktadır.

Yasama ve yürütme arasındaki ilişkinin sert kurallara bağlandığı ve birbirlerini denetleme ve etkileme araçlarının fazla olmaması başkanlık sistemini açıklarken, denetleme ve etkileme araçlarının olması ve yer yer birbirinin içine geçmiş şekilde olması, birbirleri arasındaki işbirliği parlamenter sistemi açıklamaktadır. Yarı- başkanlık sistemi ise yürütme organının iki başlı olduğu, cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği bir hükümet sistemidir.

Başkanlık sistemini Latin Amerika ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Orta Asya ülkeleri uygulamaktadır. Parlamenter sistem, Yunanistan, İtalya, Japonya ve İngiltere gibi ülkelerde uygulanırken, yarı başkanlık sistemi ise Fransa, Finlandiya, İzlanda ve Avusturya gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

Bu çalışmada, başkanlık sisteminin en temel özelliklerinin uygulaması olan Amerika Birleşik Devletleri sistemi, bu sistem içinde yasama ve yürütme arasındaki ilişkinin açıklanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle başkanlık sistemi teorik açıdan açıklandıktan sonra diğer hükümet sistemleriyle arasındaki fark belirtilip, Amerika Birleşik Devletleri hükümet sistemindeki yasama ve yürütme arasındaki ilişki incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Amerika Birleşik Devletleri, Başkanlık Sistemi, Hükümet Sistemleri, Yasama, Yürütme

# İSLAM ÜLKELERİ ARASINDA EKONOMİK YARDIMLAŞMANIN AKTİFLEŞTİRİLMESİNDE STRATEJİ

# نحو استراتيجية لتفعيل التعاون الاقتصادي بين الدول الإسلامية

**Prof. Dr. Ahmed Abdelhamed ZİKRALLAH**
Uluslararası Al-Tejdid Üniversitesi

**مقدمة**

تحولت الساحة الاقتصادية العالمية خلال السنوات القليلة الماضية ، حيث لم تعد الدول المتقدمة هي المنتج العالمي الرئيسي، كما تصاعدت حصة الدول النامية من الإنتاج العالمي حيث سجلت 57.6 % عام 2015مقابل 54.6%عام 2011، وتشير التقديرات إلى استمرار هذا التصاعد ليبلغ 58.7% بحلول نهاية 2017وفي الفترة ذاتها([1]).
وفي نفس الوقت تراجعت حصة الدول المتقدمة لنسبة 42.4% عام 2105 في مقابل45.4% عام2011، مع تقديرات باحتمالية تراجعها إلى 41.3% بنهاية 2017([2]).
ورغم أن مجموعة دول منظمة التعاون الإسلاميتتمتع بموارد اقتصادية كبيرة في مختلفالقطاعات الاقتصادية، مثل الزراعة والطاقة والتعدين والموارد البشرية، بالإضافة الي كونها منطقة تجارية استراتيجية كبري، فإن هذه الإمكانات لم تساعددول المنظمة في تحقيق مستويات معقولة من التنمية الاقتصادية والبشرية مقارنة بمجموعة الدول النامية.
فرقمياً لم تنتج بلدان منظمة التعاون الإسلامي سوى 15% من مجموع الناتج المحلي الإجمالي العالمي بالأسعار الحالية في عام 2015، وذلك بنسبة نمو بلغت 0,03% فقط خلال الفترة من 2011وحتي 2015، في مقابل 2% معدلاً للنمو للدول النامية خلال نفس الفترة([3]).
وتدلل بقية المؤشرات الاقتصادية الكلية علي عدم قدرة الدول الأعضاء في المنظمة علي النهوض والنمو ليس فقط باستنهاض قدراتها الفردية، ولا حتي من خلال التكامل والتعاون مع كل أو بعض دول المنظمة، ولا شك أن هذه الحالة تستوجب المزيد من البحث، وهو ما تحاول هذه الورقة دراسته.

[1]) قاعدة بيانات التوقعات الاقتصادية العالمية لصندوقالنقد الدولي، أبريل 2016.
[2]) نفس المرجع السابق.
[3]) التقرير السنوي للتطورات الاقتصادية والاجتماعية لمنظمة الدول الإسلامية، 2016.

# ULUS-DEVLETİN SORGULANMASI BAĞLAMINDA KÜRESEL YÖNETİŞİM YA DA DÜNYAYI YENİDEN ANLAMLANDIRMAK

**Prof. Dr. Bekir PARLAK**

**ÖZET**

Bu bildiri, ulus-devletin sorgulanması bağlamında küresel yönetişim kavramının açıklanması ve buradan hareketle dünyayı yeniden anlamlandırabilme denemesi üzerine temellendirilmiştir. Çalışmada önce "ulus-devlet" ve "küresel yönetişim"in kuramsal ve kavramsal çatısı oluşturulmaktadır. Bu kapsamda bilhassa görece yeni bir kavram olan küresel yönetişim irdelenerek, kavramın özellikleri, boyutları, etkilediği sahalar, ilgili ve bağlantılı kavramlar üzerinde durulmaktadır. Anılan kavram bildiride analitik çerçevede betimsel ve kıyaslamalı olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada ana kurgu, küresel yönetişimin, içinde bulunduğumuz yüzyılda küresel olarak yeniden kurgulanan ilişki ve etkileşimleri açıklayan başat fenomenlerden biri olduğu ön kabulüne dayanmaktadır. Çalışmada ilk planda konunun akışı sunulmakta, ulus-devlet üzerine optimal hacimde bir açıklama getirilmekte, sonra küresel yönetişimin kavramsal açılımını sağlamak adına konuyla ilgili temel kavramlar incelenmektedir: Bunlar; Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Küresel Hükümet, Küresel Kamu Politikası, Küresel Matriks, Küresel Triloji, Küresel Zayıflıklar, Yönetişim, Dünya Yönetişimi, Yeni Kamu İşletmeciliği, Kamu Yönetişim, Yerel Yönetişim'dir. Bu kavramsal betimlemelerin ve analizlerin ardından bir sentez elde edilmeye çalışılmakta, son tahlilde ise bütün bu analizler ve ulaşılan sentez tartışılmaktadır. Bu tartışma ve irdelemeler, "dünyanın yeniden anlamlandırılması" perspektifinde yapılmaktadır. Nihai amaç, küresel yönetişime dair kavrayış ve tavır belirlemeye yönelik öneriler getirmek ve ulus-devlet-küresel yönetişim bağlamını açıklamaya elverişli yetkin bir çerçeve geliştirmektir.

**Anahtar Kelimeler:** Ulus-devlet, Küresel Yönetişim, Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Küresel Kamu Politikası.

# İSLAM BİRLİĞİ YÖNETİM ORGANLARI

Bülent DEMİR

**ÖZET**

İslam Birliği yönetim organlarının belirlenmesindeki ilk kriter, tüm İslam ülkelerinin üzerinde ittifak edecekleri bir yönetim yapısının oluşturulabilmesidir. Bunun ise günümüz İslam ülkelerinin siyasi ve yönetim şekilleri incelendiğinde gerçekleşebilmesi için ortak tek kriterin " İslam" olduğu görülecektir.
Asr-ı Saadet ve sonrasındaki uygulamalar incelendiğinde de İslam medeniyetinde Müslüman ülkeleri birleştirici tek unsurun; İslam'ın temsil edildiği dini ve siyasi bir liderin ve ona bağlı kurumların varlığı ile mümkün olabildiği görülecektir.
Bu siyasi ve dini lider ise İslam terminolojisinde " halife" olarak adlandırılmıştır. Bugün halifelik kurumunun modern yapısı ile tekrar hayata geçirilmesi zaruri bir ihtiyaç ve zorunluluk olarak önümüzde durmaktadır. İslam ülkelerinin günümüzde darmadağın olması, savaş ve zulüm altında inleyen Müslümanlara el uzatılamamasının ilk sebebi;
İslam ülkelerinin bir ve beraber olamamaları ve aralarında siyasi ve dini etkinliği olan bir lider seçememiş olmalarıdır.
Derhal İslam ülkeleri bir araya gelmeli, ortak bir yönetim organı belirlemeli ve bir "lider" bir " halife" belirlemelidirler.
Daha sonra bu halife İslam'ın barış gücü olarak ordusunu, adaleti tesis için mahkemesini ve ihtiyaç duyulan sair kurumlarını kurmalı ve derhal hayata geçirmelidir.
Bu yazımızda halifeye duyulan ihtiyaç, halifenin varlık sebepleri, seçim yöntemleri, görev ve sorumlulukları ile yönetim organları incelenecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Halife, İslam, İslam Birliği

# LATINO MUSLIMS COMMUNITIES ONLINE PRESENCE: SENSE OF VIRTUAL COMMUNITY IN FACEBOOK SPACES

**Diana Carolina Zuniga GOMEZ**

**ABSTRACT**:

This article aimed to give a better understanding of the role and dynamics of communities in Latino Muslim environments online life. Latinos use extensively online spaces as a way of learning, connecting and interacting. This is not an exception for Latino Muslims. This study answers the question of how and in what form, online presence of Muslims in Latin America creates sense of belonging as part of ummah; and in what way their interest is converged with the other Muslims in the other parts of the world. Focusing on structure and practices, authority and hierarchy, and the broader connections with other (e-) communities, this paper argues that Latino Muslims are highly disconnected from the overall Muslim world and there should be a policy to connect them with the Muslim world based on their needs, conceptions and perspectives.

**Key Words:** Muslims, Latino Muslims, Facebook Spaces

# İSLAM NİZAMI VE DEMOKRASİ

**Doç. Dr. Niyazi Beki**

**ÖZET**

Demokrasi düşüncesi, diktatörlüklerin yıkılmasından sonra her milletin düşü haline gelmiştir. Demokrasideki hürriyet anlayışı, diktatörlerin esaretinden kurtulan insanlar için yegâne cazibe merkezi oldu. Öyle ki bu özgürlük cazibesi Müslümanları bile kendi içine çekmeyi başardı. Müslüman mütefekkirler "Demokrasi, temel esaslarını İslam'da bulması mümkün olduğu gibi, İslam da Demokrasideki hürriyet, adalet, müsavat, insan hakları, hukukun üstünlüğü, gibi yüksek değerdeki prensipleriyle uzlaşabildiğini ve bu açıdan en ideal bir demokratik nizam olduğunu" seslendirmeye başladılar.
Ancak burada birkaç soruya cevap bulmak gerekir.
1.İslam Nizamı ile Demokrasinin benzerliklerinin sınırları yok mudur?
2.Bu iki nizamın her yönden uzlaşmaları mümkün müdür?
3. Bu iki nizamın müşterekleri mi, yoksa ihtilafları mı daha çoktur?
4. Örneğin, demokrasi düzeninde esas olan "milletin hâkimiyeti" dir. Devlet otoritesi, milletin temsilcisi olarak onların arzularını kanunlarla gerçekleştirir. Bunun anlamı şudur: Demokrasilerde, toplumun ve fertlerin isteklerine aykırı olacak hiçbir kayıt olmaz. Özgürlüklerine hiçbir sınırlama getirilemez. İslam nizamı ile demokrasi arasında bu temel prensipte bir uzlaşmanın olmayacağı açıktır.
5.Şu bir gerçektir ki, İslam nizamı ile Demokrasi arasında bazı benzer yönlerinin bulunmasına rağmen, asla uzlaşması mümkün olmayan aykırı yönleri de az değildir. Bunları göz ardı etmek mümkün değildir.
İşte bu çalışmamızda bu sorulara cevap arayacağız. Bir mümin olarak her şeyden önce eylemlerimiz gibi düşüncelerimizden de sorgulanacağız. Bu Sempozyumda sanırım görevimiz, İslam'ı bir Roma ve Yunan dehalarının ürünü olan Demokrasiye tabi kılmak değil, Demokrasinin muhtevasında yer alan unsurlarından ne kadarının İslam'a ayak uydurabileceğini tespit etmektir. Çalışmamızda yerine göre fikirlerinden istifade edeceğimiz büyük İslam mütefekkirlerinden biri olan Bediüzzaman Said Nursi'nin konuyla ilgili görüşlerini burada da hatırlamakta fayda mülahaza ediyoruz. O –özetle-şöyle der:
"Âlem-i İslâm'ın şu medeniyete karşı çekingen ve soğuk davranması ve kabulde zorlanması cây-ı dikkattir. Zira istiğna ve istiklaliyet hassasıyla mümtaz olan şeriattaki İlahî hidayet, Roma felsefesinin dehasıyla aşılanmaz, onunla uzlaşmaz, yutulmasına izin vermez ve ona tâbi' olmaz. Bir asıldan ikiz olarak neş'et eden eski Roma ve Yunan iki dehaları, bu kadar asırlar geçmesine, medeniyet ve Hristiyanlığın, ikisini uzlaştırmaya çalışmalarına rağmen, yine de su ve yağ gibi istiklallerini muhafaza, âdeta tenasühle o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar.
Bu iki deha aynı asıldan gelen ikizler olduğuve iç içe olmalarına imkân veren sebepler bulunduğu halde, yine de birleşip imtizaç etmiyorlarsa, İslam şeriatının ruhu olan nur-u hidayet, o karanlık medeniyetin esası olan Roma dehasıyla hiçbir vakit uzlaşmaz ve onun tarafından yutulmasına asla izin vermez."( Sünuhat-Tuluat-İşarat, 48 )

**Anahtar Kelimeler:** Milletin Hâkimiyeti, İslam Nizamı, Özgürlük, Hukuk

بسماللهالرحمنالرحيم

# YÖNETİM SORUNU

**Prof Mostfa RADWAN**

**المقدمة:**

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وبعد:
يعاني العالم العربي والإسلامي من مشكلات خطيرة، تهدد أمنه وتحد من تقدمه ورقيه، وإن أخطر قضية تهدد أمن الشعوب المسلمة، وتشكل أكبر خطر على مستقبلها وتنميتها وتقدمها، هي) قضية الحكم (التي هي الأشد خطرا والأبعد أثرا على الأمم والشعوب الإسلامية، لأن الحكومة المنتخبة الحكيمة، تحقق الأمن العام والاستقرار والعدالة الاجتماعية، وهي عوامل أساسية في تكريس الجهود، وفي ترقية وتقدم الأمم ورفعتها، وربما كانت القيادة غير الحكيمة سببا في تبديد الجهود تدهور أحوال الأمم وانحطاطها وتشتتها...
إن بناء المجتمعات المسلمة بناء سليما سديدا وسطيا متميزا بالعدل والاعتدال والتسامح، والفاعلية والجدّية وتحمل المسؤولية، أمر بالغ الأثر في مستقبل هذه المجتمعات ورقيها وتقدمها ورفعتها...
إن التوافق والتعاون، وضم الجهود، وحشد الطاقات، والتكاتف أمام المشكلات والأخطار ، تعد الوسائل الأولى ، في دفع الأخطار وتحقيق الأمن الإسلامي ، والتقدم والرقي والرفاهية للشعوب المسلمة...
والقضية الثانية والتي لا تقل أهمية عن الأولى هي قضية) الأمن والتنمية (والمعروف أنه لا تنمية بدون أمن، ولا أمن بدون وسائله ، ووسائله تتمثل في :أخذ الحيطة والحذر ، واتباع كل سبل الوقاية الممكنة لدفع الأخطار المحدقة...
والله ولي الهداية والتوفيق

# الأسس الإدارية لسلطنة دار وداي الإسلامية في العهد العثماني

# OSMANLI DÖNEMİNDE İSLAMİ DAR VEDAYI SULTANLIĞI İDARİ TEMELLERİ

**Yahya Abdalla AHMAD**

## مقدمة

تمتد علاقات سلطنة وداي الإسلامية مع الدولة العثمانية منذ بداية توسع الحكم العثماني في الشمال الأفريقي، وهناك إشارات واضحة لعلاقات تجارية وثقافية وفكرية وفنية بين الدولة العثمانية وسلطنة دار وداي الإسلامية التي تأسست عام1615 م على يد السلطان عبد الكريم بن جامع من عام1655 -1625 م.

وقد نجح في نشر الإسلام بفضل العلاقات التجارية المستمرة بين وداي والشمال الأفريقي الذي تسيطر عليه الدولة العثمانية، وكان ذلك في زمن الخليفة العثماني البكلر بكيين أول الحكام العثمانيين الذين حكموا الشمال الأفريقي) طرابلس وتونس والجزائر.(

وقد تعززت هذه العلاقات في عهد السلطان عبد الكريم صابون الأول بن حاروت الملقب بالسلطان خريف، فقد واصلت القوافل التجارية في عهده حتى مدينة درنة الحالية.

وعند ما اعتلى السلطان علي دينار بن محمد شريف1858 م وهو السلطان الرابع عشر من سلسلة سلاطين دار وداي، انتعشت التجارة بين ولاية فزان العثمانية وسلطنة دار وداي، وقويت العلاقات التعاونية بين الدولتين في المجلات الإدارية والمعمارية والقضائية.

ومن الآثار البصمات الواضحة في تلك المجالات التي تركتها تلك العلاقات، القصر السلطاني الذي تم بناؤه من قبل مهندسين عثمانيين أرسلتهم الدولة العثمانية لهذا الغرض.وهناك حي خاص في مدينة أبشة خصصه السلاطين للوفود العثمانيين الذين يفدون لأعمال تعاونية تدريبية وإدارية ومعمارية، هذا الحي يسمى) حي الأتراك (لا زال موجدا تحت هذا المسمى التاريخي.

ومن خلال هذا الاستعراض التاريخي لعلاقات سلطنة دار وداي الإسلامية مع الدولة العثمانية، يمكن إلقاء الضوء على الأسس الإدارية الحكيمة التي اتبعها سلاطين دار وداي في العهد العثماني لضبط إدارة السلطنة ورفع الظلم والوقوف في وجه القوة الاستعمارية.

وتجدر الإشارة إلى أن أسس الإدارة الرشيدة التي تمثلت في التعاون بين سلطنة دار وداي والدولة العثمانية لم تكن علاقة دبلوماسية فحسب، وإنما هي علاقات تتجسد فيها معاني الإخوة الدينية» مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى .«ولهذا نجد أن الدولة العثمانية كانت في حراسة دائمة لسلطنات وسط أفريقيا عامة، وبالغاء الخلافة العثمانية عام 1923 بتحالف من القوى الغربية وغيرها تهاوت جميع النظم التقليدية في وسط أفريقيا ومنها سلطنة دار وداي التي استسلمت للاستعمار الفرنسي بعد مقاومة شرسة استمرت اكثر من عشر سنوات.

أولا :مشكلة البحث:

تهدف هذه الدراسة إلى إلقاء الضوء على الأسس الإدارية الإسلامية لسلطنة دار وداي في حقبة الخلافة العثمانية، والقيام بالتحليل العلمي لتحديد المشكلات الحالية التي تواجه الوحدة الإسلامية على الصعيد المحلي والعالمي.

# دولة المدينة منمكة إلىالجزيرة

# EL MEDİNE DEVLETİ MEKKE’DEN CEZİREYE

**Sahar Zaki KABEL**

وما أرسلناك إلا رحمة للعالمين
بعث الله نبيه محمد للناس كافة لا ليسلموا جميعا بل لينعموا جميعا بالأمن والسلام والعدل في ظل الإسلام، ودعوة جاءت رحمة للعالمين لابد أن تبني على قواعد راسخة تضمن لأتباعها الحماية من أي إعتداء يقع عليها فلا يسمح فيها باعتداء إنسان على آخر مهما كانت عقيدته فجميع أفراد المجتمع لهم الحق في الحياة الآمنة والمساواة في الحقوق والواجبات، وضامنة لحق الحاكم والمحكوم فيأتي الحاكم باختيار الأمة ولا ينفرد بحق التشريع والتحليل والتحريم ويقيم العدل على الحكام قبل المحكومين ويعيش الناس في ظله أحرارا في عقيدتهم آمنين على أنفسهم داخل بلادهم ويملكون القوة لحماية أنفسهم ودولتهم من أي اعتداء خارجي.

فإذا اختار الله رسوله محمد صلى الله عليه وسلم ليكون خاتم النبيين وجعل القرآن خاتم الرسالات فكان لابد لهذا الدين من دولة تحمي أتباعه وتقوم بدعوة العالمين إليه فكيف أدار النبي دعوته لبناء دولته؟
بدأت الدعوة سرا فكيف أدار النبي الثلاث سنوات الأولى من الدعوة، ثم أمر بالجهر بدعوته فماذا فعلت قريش بمن أسلم من العبيد والإماء وكيف أدار النبي تلك الفترة من الدعوة قبل هجرته وما الإجراءات التي اتخذها لبناء دولة المدينة وهل انتهت معاناة المسلمين بعد هجرتهم وكيف أدار النبي الدولة بعد الهجرة وكيف تعامل مع مجتمع المدينة من القبائل المتنازعة واليهود والمنافقين، وكيف تم تأمين حدود المدينة للبدء في مرحلة جديدة من العلاقات الخارجية والدولية بين دولة المدينة وغيرها من الدول، وكيف توسعت الرقعة الجغرافية لدولة المدينة حتى شملت الجزيرة العربية؟
من أحداث السيرة النبوية نتعلم كيف ننشئ دولة قوية على أساس عقدي راسخ يستطيع أهلها تحمل ومقاومة ما يواجههم من مخاطر وعدوان، دولة تستطيع أن تشق طريقها بين الإمبراطوريات الكبرى لما تتميز به من إيمان وأخلاق وعدل وانفتاح على غيرها من الثقافات حتى استطاعت دولة المدينة خلال عشرة أعوام من إخضاع الجزيرة لسلطانها وردع من يتربص بها من الفرس والروم.
كنتم خير أمة أخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله، وآن أوان أن نعود خير أمة.

# SAİD-İ NURSİ'NİN DÜŞÜNCESİNDE MİLLİYETÇİLİK VE İSLAMCILIK

**Prof. Dr. İshak TORUN**

**ÖZET**

Modern yüzyılda İslam toplumlarının üç temel sorunu bulunmaktadır: Ekonomik kalkınmamışlık, eğitimsizlik ve kabile asabiyesi. İslam toplumlarını modern dünyaya müstemleke yapan şey saydığımız bu üç sorundur. Müslümanların gerçek düşmanları da bunlardır. Biz burada üçüncü sorunu ele alacağız. İnceleme zeminimiz ise Türkiye'dir; münhasıran ayrılıkçı Kürtçülük sorunu.

İnsanlık tarihinde toplum yapılarını kökten değiştiren iki devrimden bahsedilir: Tarım devrimi ve sanayi devrimi. Sanayi devrimi rasyonel düşünceye, ulusal topluma, endüstriyel ekonomiye, rasyonel bürokrasiye, konvansiyonel makine gücüne ve ulusal devlete dayanan modern Batı toplumlarının talihini yükseltmiştir. Modern Batı toplumları bu özellikleriyle geleneksel toplumlar üzerinde sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hegemonya kurmuşlardır. Bu hegemonyaya maruz kalan bir kesim de İslam dünyasıdır. Müslümanlar yüz elli yıldan fazladır modern çarpmışlığın sonuçlarıyla hesaplaşmaktadır.

Günümüzde, toplum yapılarını köklü şekilde değiştiren üçüncü devrimden bahsedilmektedir: Bilişim devrimi. Her şeyin yeniden, ama esaslı bir şekilde değiştiği bir döneme girmiş bulunmaktayız. Bu değişim bir yandan tehditler savuruyor diğer yandan fırsatlar sunuyor. Modern gelişmiş Batılı ülkelerin kahredici üstünlüğü giderek sona eriyor. Keza İslam dünyası sayılan temel sorunlarını çözmede azımsanmayacak ölçüde mesafe alıyor. En fazla mesafe alınan konu ekonomik gelişmişlik sorunudur. Artan gelir ve muasır dünyayla yoğunlaşan ilişkiler sayesinde eğitimsizlik sorununda da görece iyileşme yaşanıyor. Ancak OECD'nin yaptığı *İnsani Gelişme İndeksi*ne göre İslam ülkelerinin eğitimdeki gelişmişlik seviyesi, bulundukları gelir seviyelerinin çok altında kalmaktadır. Etnikçi, grupçu ve ulusçu ayrılıkçılık sorununda ise Müslümanların durumu içler acısıdır. Bazısı kabile, bazısı cemaat, bazısı ise mezhebi asabiyeyle Müslüman kardeşini vurmaktadır. İslam toplumlarının kırılgan bu yapıları tabi ki dünyanın hegemon güçlerinin işine gelmekte ve her fırsatta bunu istismar etmektedirler. İlginçtir! Müslümanlar, her zaman şer ve şeytan olarak tanımladıkları Batılı hegemon devletlerle ittifak edip, kardeşlerine tuzak kurmakta, onların başına bomba yağdırmaktadır.

Türkiye'de milliyetçilik konusu Osmanlı Devleti'nin dağılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin modern ulus devleti formunda kurulması sürecinde ortaya çıkmış ve günümüze kadar gelmiştir. Osmanlının dağılma sürecinde Arapların Osmanlı'dan ayrılması İslamcı politikalarının meşruiyetini kırdığı gibi Türkçü-İslamcı İttihat Terakki milliyetçiliğinin Türklük bileşenini de güçlendirmiştir. Türklük ve İslamlık ayrışması Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte iyice pekişmiştir. Bu dönemden sonra, Ziya Gökalp etkisindeki İslam'ı dışlamayan İttihat Terakki milliyetçiliği laik milliyetçilikle yer değiştirmiştir. Laik Türk milliyetçiliği TürkiyeCumhuriyetinin resmi politikası haline gelmiştir. Bu, Benedict Anderson'un tasvir ettiği türden hayali, fiilen olmayan, bütünüyle masa başında türetilen bir Türk üst kimlik inşasıdır. Bugün cedelleştiğimiz Kürt sorunu, dış konjonktürü sabit varsaymak şartıyla, betimlediğimiz bu süreçte kronik hale gelmiştir.

Said Nursi hem Kürt kökenli son dönem Osmanlı'nın İslamcı aydınlarından biri, hem de yazdığı eserler ve açtığı Nurculuk hareketiyle günümüzü etkileyen bir âlim ve kanaat önderidir. Bundan dolayı ayrılıkçı Kürt sorununu Said Nursi'nin düşünceleri çerçevesinde analiz etmek işlevsel olacaktır. Onun millet ve milliyetçilikle ilgili düşüncelerini aşağıdaki gibi çerçevelemek mümkündür.

Said Nursi'ye göre bütün alt kimlikler müspet olmak şartıyla meşru ve gereklidir. Osmanlı döneminde yaşamış Eski Said bir alt kimlik olarak Kürtlüğü reddetmez, ama onun Kürtler tarafından

menfi/negatif bir şekilde siyasallaştırılmasına ve Müslüman üst kimliğine paralel/alternatif hale getirilmesine şiddetle karşı çıkar. Bu tavrını Cumhuriyet döneminde de kapsamını genişleterek sürdürür. Hüküm cümlesini her iki dönemi kapsayacak şekilde şu şekilde kurmak mümkündür: Said Nursi hem Türk-Kürt gibi etnik bir alt kimliğin hem de bir cemaat alt kimliğinin negatif bir şekilde siyasallaştırılmasına ve üst kimliğe alternatif/paralel hale getirilmesine karşıdır. Onun reddetmediği milliyetçilik ise üst kimlik çatısı altında kalmak, ortak menfaati birinci planda tutmak, fedakârlığı, hamiyeti teşvik etmek, başkalarını inkâr etmemek ve ötekilerin husumetiyle beslenmemek şartıyla *müspet milliyetçiliktir*.
Bu bildiride ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği sorununu ele alıyoruz. Amacımız Said Nursi'nin düşünceleri çerçevesinde betimlenen sorunu analiz etmek ve mümkünse çözüm önerileri getirmektir

**Anahtar Kelimeler:** Milliyetçilik, Said-İ Nursi, İslamcılık

# İMAM MÂTURÎDÎ'NİN SİYASET ANLAYIŞINDA ÖNE ÇIKAN YÖNETİM İLKELERİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAŞA

**ÖZET**

Mâturidî'nin günümüze ulaşan eserlerine bakıldığında onun, klasik kelam eserlerinde olduğu gibi "imamet/hilafet" şeklinde müstakil başlık açmak suretiyle bu konuyu ele almadığı görülmektedir. Ancak onun böyle bir tutum sergilemiş olması, siyaset ve yönetim meseleleri ile ilgilenmediği anlamına gelmez. Çünkü o, özellikle de bazı ayetlerin tefsirinde bir takım evrensel yönetim ilkeleri çıkarmış ve önermiştir. Tespit ettiğimiz kadarıyla mütevatir haberi ilham almak suretiyle onun öne sürdüğü en önemli yönetim ilkeleri şunlardır: Din ve vicdan özgürlüğü, emanet, ehliyet, ulu'l-emre itaat, iyiliği emretmek kötülükten sakındırmak, biat, hakemlik ve şûra. Bu ilkeler bağlamında onun ifade ettiği hususlar, günümüz siyaset ve yönetim anlayışına da ışık tutabilecek düzeydedir. Bununla beraber dar çerçevede düşünüldüğünde bu ilkelerin, sadece her hangi bir toplumun yönetimi ve idaresi ile ilgili olduğu anlaşılabilir. Ancak geniş çerçevede düşünüldüğünde ise yönetim ve idarenin söz konusu olduğu her yerde geçerli olabilecek evrensel niteliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla onun, en küçük yerleşim birimi olan köy idaresi ve yönetiminden tutun dünya siyasetine ve yönetimine kadar uzanan geniş yelpazeli siyaset anlayışının temel ilkelerini tespit ettiği görülmektedir. Bu ilkelerin, -gözetildiği takdirde- problemlerin minimum seviyeye düşürüldüğü, hak ve hukukun gözetildiği daha huzurlu bir dünya inşa etmede ciddi anlamda katkı sunacağı söylenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Maturidi, İmamet, Adalet, Ehliyet, Biat

# MU'TEZİLE'DE "EMR-İ Bİ'L-MA'RUF NEHY-İ ANİ'L-MÜNKER" İLKESİ VE SİYASÎ OTORİTE – Kadı Abdulcebbar Örneği

**Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAŞA**

**ÖZET**

Mu'tezile içindeki yaygın anlayışa göre imam, öne geçmeye layık olsun ya da olmasın öne geçirilmiştir ve Müslüman topluluk üstünde velidir; onların işlerinde tasarruf sahibidir; bu sebeple İslâm toplumunun imama ihtiyacı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra şer'î hükümleri yürütmek, ülkeyi korumak, orduları yönetmek gibi konularda da imama ihtiyaç vardır. Mu'tezile, imamet ve siyaset konusundaki farklı eğilimler nedeniyle Basra ve Bağdat ekolleri ya da efdaliyyeti savunanlar ve mefdûliyyeti savunanlar olarak iki ana damarı bünyesinde barındırmıştır. Mu'tezile âlimleri arasında böyle bir ihtilaf söz konusu olduğu ve geniş bir çalışma sahası ortaya çıktığı için Basra Mu'tezilesi'nden kabul edilen Kadı Abdulcebbar ile çalışmayı sınırlama ihtiyacı hissedildi. Bu arada onun daha çok Kur'an'a, sahih sünnete, icmaya, aklî delillere ve tarihsel verilere müracaat ettiği söylenebilir. Bununla beraber imamet bahsini ele alırken onun bütün amacının, İmamiyye Şiası'nın imamet doktrininin geçersizliğini ortaya koymak olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın asıl amacına gelince, Kadı Abdulcebbar'ın imamet nazariyesinde imamet, dinin aslî unsurlarından veya temel inanç ilkelerinden biri midir? Yoksa halkın kararına bırakılmış kamu hizmet ve yararını ilgilendiren bir konu mudur? Vâcip midir? Şayet vâcip ise vücûbiyet kaynağı akıl mıdır yoksa şer' midir? İtikadî bir konu, dinî bir zorunluluk mudur? Yoksa dünyevî menfaatlere (kamu yararına) yönelik bir mevzu mudur? Gibi bir takım soruların cevaplarını aramaktır. Ayrıca imamet meselesi denilirken, ilk olarak akla gelen siyasî otoritenin, beş esastan biri olarak kabul edilen "iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak" ilkesi çerçevesinde sorumlulukları nedir? Ahlakî, ictimaî, iktisadî ve askerî sahalarda toplumu ifsat eden veya edecek durumlar karşısındaki tavrı ne olmalıdır? Müslüman toplumun bu ilke doğrultusunda idareci, yönetici ve iktidar konumundaki siyasî otoriteden beklentileri nelerdir? Gibi bazı problemleri Kadı Abdulcebbar'ın görüşleri bağlamında tahlil etmek hedeflenmektedir. Çalışmada kullanılacak kaynaklar ise Kadı Abdulcebbar'ın günümüze ulaşan bütün eserleri özellikle de *Şerhu Usûli'l-Hamse* ve *el-Muğnî fî Ebvâbi't-Tevhîd* adlı eserleridir.

**Anahtar Kelimeler:** Kadı Abdulcebbar, Ma'rûf, Münker, İmam, Nehiy.

# DEVLETTE BİRLİĞİ SAĞLAMA ÖRNEĞİ ÖMER B. ABDÜLAZİZ

**Yrd. Doç. Dr. Ömer CİDE**

**ÖZET**

Emeviler döneminde memnun olmayan kitlelerin varlığı tarihî bir vakıadır. Bir gruplama yaparsak bunlar, Hz. Ali taraftarları, Mevali ve Haricilerdir. Hz. Ali taraftarlarının muhalefeti, yakın arka planda Hz. Ali ile Muaviye arasında meydana gelen mücadeleyle başlamıştır. Ancak Haşimi- Emevi çekişmesinin kökenleri daha eski dönemlere kadar gitmektedir. Muaviye iktidara gelince hutbelerde Hz. Ali'ye lanet okutmuş ve zaman zaman onun taraftarlarını cezalandırmıştır. Oğlu Yezid döneminde meydana gelen Kerbela olayı Hz. Ali taraftarlarının Emevi Devletine karşı olan kinini en üst düzeye çıkarmıştır. Bu durum Ömer b. Abdülaziz dönemi hariç Emevi tarihi boyunca devam etmiştir.
Memnun olmayan diğer bir kitle ise Hariciler'dir. Hakem olayını bahane ederek ortaya çıkan Hariciler, Emevi Devleti'ni en fazla uğraştıran gruptur. Kendileri gibi düşünmeyenleri kâfirlikle suçlayan Hariciler, Ömer b. Abdülaziz döneminde muhalefetlerini en asgari düzeye çekmişlerdir.
Son muhalif grup ise Mevâli'dir. Arap olmayan Müslümanlardır ki, Emevi Devleti'nde ikinci sınıf muamelesi görmüşlerdir. Müslüman olmalarına rağmen gayrimüslimlerden alınan cizye vergisini vermek zorunda bırakılmışlardır.
Ömer b. Abdülaziz kısa bir sürede muhalif grupların gönlünü kazanmış ve onları isyan etmekten vaz geçirmiştir. Bunu da Hz. Ali'ye hutbelerde okunan laneti kaldırmak, haksız olarak onun evlatlarının elinden alınan mallarını kendilerine iade etmek ve onlara itibar kazandırmak suretiyle sağlamıştır.
Ayrıca diğer muhalif grup olan Hariciler ile diyalog yolunu açmış ve onları birçok konuda ikna etmiştir. En aşırı muhalifleri bile sürgün etmekle yetinmiştir.
Öte yandan Mevaliden alınan cizye vergisini kaldırmış ve onları Müslüman Arapların yararlandığı bütün haklardan yararlandırmıştır.
Bütün bu uygulamalar toplumsal uzlaşı ve barışı getirmiştir. Devlet güçlenmiş ve zekât verecek durumda çok az insan kalmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Ömer b. Abdülaziz, Birlik, Muhalefet

# HZ. ÖMER'İN YÖNETİM İLKELER

**Yrd. Doç. Dr. Ömer CİDE**

**ÖZET**

Hz. Ömer'in yönetim anlayışı her dönemde geçerli olabilecek ilkelere dayanmaktaydı. Öncelikle şunu belirtelim ki herhangi bir yöneticinin başarılı olabilmesi için kalifiyeli insan kaynağına sahip olması gerekir. Bu bağlamda Hz. Ömer şanslı yöneticilerden bir tanesidir. Çünkü Hz. Peygamber'in dizi dibinde yetişmiş ashabın ekseriyeti Hz. Ömer döneminde hayattaydı. Bu durum ona ideallerini gerçekleştirmesi için büyük bir imkân sunmuştur.

Ancak bu durum Hz. Ömer'in kişisel özelliklerinin söz konusu başarılı yönetimde etkisi olmadığı anlamına gelmez. Onun yönetimini başarılı kılan önemli ilkeleri olduğunu unutmamak gerekir. Söz konusu ilkeleri ana hatlarıyla şu başlıklarda toplamak mümkündür. İstişare; Hz. Ömer işlerinde istişare ile hareket etmeye özen göstermiştir. Söz konusu davranış onun isabetli görüşlere varmasına yardımcı olmuştur. Onun diğer bir ilkesi ise ehliyetli insanları işbaşına getirmesidir. Atadığı kişilerin hangi kabileye mensup olduğuna bakmaksızın yönetici olarak atamıştır. Bu davranış biçimi işlerin yerinde ve zamanında çözülmesine vesile olmuştur. Ayrıca yöneticilerden dolayı halifeye gelecek olan şikâyetler de asgari düzeye inmiştir. Hz. Ömer'in başka bir yönetim ilkesi ise teftiştir. Göreve getirmiş olduğu bürokratları denetlemeyi de ihmal etmemiştir. Denetlemelerde farklı yöntemler kullanmıştır.

Yönetimde asabiyeti asgari seviyeye çekmek için kabileler arası denge politikası izlemiştir. Aynı zamanda devlet yönetiminde kendi kabilesinden hiç kimseyi göreve getirmemiştir. Hz. Ömer döneminin yönetim ilkelerinden bir diğeri ise halk öncelikli yönetim anlayışıdır. O, zekât memurlarına insanların üzerine titrediği en iyi mallarını almamalarını emretmiştir. Ayrıca fethedilen bölgede yaşayan halktan daha önce alınan vergiden daha fazla vergi alınmamasını istemiştir. Kendi dindaşlarına muhtaç durumda olan gayrimüslimlerden cizyeyi kaldırmış ve devlet hazinesinden onlara yardımda bulunmuştur.

Bütün bu ilkeler Hz. Ömer döneminde problemlerin asgari düzeyde olmasını sağlamıştır.

**Anahtar Kelimeler**: Hz. Ömer, Yönetim, Birlik, İlkeler

# FARABİ'NİN *MEDİNETUL-FADİLA* ADLI ESERİNDE YÖNETİM FELSEFESİ GÜNÜMÜZ YÖNETİM ANLAYIŞINA KATKISI

**Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ**

**ÖZET**

Abu Nasr Muhammed ibn Muhammed ibn Tarhan ibn Uzluğ el-Farabi (ö. 950) İslam medeniyetinin klasik siyaset felsefesi olan *Âra' Ehli'l-Medineti'l-Fadila* adlı eserinde hem siyaset felsefesine hem de yönetim anlayışına sistem yaklaşımını kazandırmış nâdir insanlık tarihinin filozoflarındandır. Bu küçük fakat felsefi açıdan büyük çaplı eserde Farabi hem bir felsefi sistem kurmuştur ve bu sistem içerisinde siyaset felsefesini kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Bildiğim kadarıyla günümüze kadar bu siyaset felsefesinde yönetim anlayışının nerede durduğunu ve felsefi bir bakış olarak nasıl oluştuğuna dair bir çalışma henüz yoktur. Hâlbuki *Medineti'l-Fadila* çok çalışılmış ve siyaset felsefesi açısından çok incelenmiş üzerinde yayın yapılmış bir eserdir. Bu çalışmamızda Farabi'nin bu eserinde geliştirdiği siyaset felsefesi açısından nasıl bir yönetimi savunduğunu ele alacağız ve buna dayanarak nasıl bir yönetim felsefesi oluşturduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Buna ek olarak Farabi'nin bu konu ile ilgili olan diğer bir eseri de *Fusûl Muntaza'ah*'dır. Bu eser de konu ile ilgili olan sorunlarda müracaat edilecek ve Farabi'nin yönetim felsefesinin günümüz açısından bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Buna ek olarak ele almamız gereken diğer bir konu da şüphesiz ki bugün için Farabi'nin yönetim felsefesinden nasıl yararlanabileceğimizdir. Bu çalışmamızda yaklaşımız Farabi'yi farklı bir şekilde ele almak olacaktır. Bu yaklaşım da Farabi'yi bir medeniyet filozofu olarak sunmamız olacaktır.

**Anahtar kelimeler:** Farabi, Erdemli Şehir, siyaset felsefesi, yönetim felsefesi

# İSLAM BİRLİĞİ İÇİN BİR VİZYON TEKLİFİ

**Suat GÜN**

**ÖZET**

Bu çalışma İslam birliği nasıl kurulabilir, sualini cevaplandırmak için hazırlanmıştır. İslam Birliği hedefine ulaşmak bir vizyon oluşturmak ve yol haritası çıkartmak amacına matuf olarak makro hedefler belirlenmiştir. Birlik oluşturmak için şartlar nelerdir? Birlik oluşumunu engelleyen iç ve dış tehlikeler nelerdir? Bölünmüşlük, coğrafi parçalanmışlık, etnik ve mezhep çatışmaları sorunları nasıl aşılacaktır? Bunlara kısa cevaplar verilerek asıl Amerikan Birliği, AB gibi küresel birlik yapıları nasıl teşekkül etmiştir? Buralardaki tecrübelerden istifade ederek teklifler manzumesi hazırlanmıştır. Teklifler sadece bir başlangıçtır. Stratejik kazanımlar elde edildikçe, müşterek birlik şuuru oluştukça, kendine güven geldikçe hızlanacaktır. Hiçbir fikir; hedef ve plan ortaya koymadan gerçekleşmez. Bunun için öncelikle bir yol haritası gereklidir.

**Anahtar Kelimeler:** Birlik, Müşterek ordu, İslam Barış Alanı, Teolojik Birlik, Stratejik Birlik, İslam Birliği

# SURİYELİLER POLİTİKASININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Doç. Dr. Taner AKÇACI

**ÖZET**

Suriye'de iç karışıklığın başladığı 15 Mart 2011 tarihinden günümüze 13,5 milyon insan yardıma muhtaç gelirken, 4,9 milyon insan ise diğer ülkelere sığınmıştır. Türkiye'ye ilk olarak Nisan 2011 tarihinde başlayan sığınmacı akını Türkiye'nin açık kapı politikası ile günümüzde 3 milyonu aşmıştır. Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ni kısıtlama ile kabul etmesi nedeniyle Türkiye sadece Avrupa ülkelerinden gelenlere mülteci statüsü verebilmektedir. Avrupa ülkeleri dışında Türkiye'ye iltica talebinde bulunan kişilerin durumu ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile birlikte değerlendirilmekte ve uygun görülürse diğer ülkelere geçişleri sağlanmaktadır. Bu sebeple Suriye'den gelen sığınmacılar Türkiye'de mülteci olarak bulunmamaktadırlar. Ekim 2011 itibari ile İçişleri Bakanlığı'nın aldığı karar ile Suriyeli sığınmacılara geçici koruma statüsü verilmektedir. Bu statü ile Suriyelilere Türkiye'de sınırsız kalma hakkının yanında başta eğitim, sağlık ve iş piyasasına erişim hizmeti olmak üzere çeşitli hizmetler sağlanmaktadır. Bu açıdan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda Türkiye'nin dünyaya örnek olacak bir performans gerçekleştirdiği söylenebilir. Türkiye, Küresel İnsani Yardım 2017 Raporu'na göre, 2016 yılında milli gelirinin %0,75'i olan 6 milyar ABD dolar insani yardım yaparak, ABD'nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke konumuna gelmiştir.
Türkiye, Ürdün, Pakistan ve Lübnan başta olmak üzere dünya gayri safi hasılasının yüzde 2,5'ini oluşturan 10 ülke, mültecilerin yarısından fazlasına ev sahipliği yaparken nüfusuna oranla Avrupa çok az mülteci kabul etmiş ve bunun yanında yönetimlerinin yaklaşımı nedeniyle Çin, Rusya ve Körfez ülkeleri şu ana kadar hiçbir mülteciyi kabul etmemiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNCHR) Küresel Eğilimler Raporuna göre, 2016 sonu itibarıyla yerinden edilen kişi sayısı 65,3 milyona ulaşmıştır. Sayının büyüklüğünün yanında mültecilere ve ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişilere ilişkin çözüm bulma oranının da düşüş göstermesi dikkati çekmektedir. İster yardım parası vererek insan akınını başka ülkelerde tutmak isteyen Avrupa isterse kendi düzenini bozmamak için mülteci almayan körfez ülkeleri bu durumun sürdürülebilir olmadığını da görememektedir. Küresel anlamda Dünya Af Örgütünün dikkat çektiği sorumluluğun paylaşılmaması durumunda mülteci sorunu da çözülemeyecektir. Ülkelerin makro ekonomik büyüklükleri mülteci problemlerinin çözümü için birincil öncelikle göz önüne alınmalıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Suriyeliler, Mülteciler, Sürdürülebilirlik

# SELÇUKLU DEVLETİNDE TASAVVUFİ UNSURLARIN YÖNETİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSU

**ÖZET**

Abbasi Hilafetinden uzak olan periferide merkezdeki Sunni otoriteden uzakta çevrede merkezin reddettiği veya kabullenmediği tasavvufi akımların etkili olduğu görülmektedir. Başta Mevlevilik, Ahilik ve Bektaşilik olmak üzerek tasavvufi unsurlar, Bizans sınırında yer alan bölgelerde ve özellikle Anadolu'da çok etkin olmuştur. Özellikle Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında tasavvufi unsurlar adeta devlet yönetimine hakim olmuştur. Sultanlar ve devlet adamları tasavvufun etkisi altında kalmışlardır. Tarikatlar, mensubiyet duygusu ile kendilerine bağladıkları devlet adamları ve bürokratlar sayesinde devletleri yönetmeye başlamışlardır. Tarikatlar ve tasaavvufi akımlar arasındaki mücadeleler, bir süre sonra Selçuklu devletinin zafiyetine ve yönetim yapısının bozulmasına yol açmıştır. Bazı tarikatlar Selçuklu devletinin içinde ayrı bir devlet veya yapı haline gelmişlerdir. Selçuklu devlet yönetiminin çözülmesi, bozulması ve devletin yıkılmasında tasavvufi unsurların önemli bir rolü olmuştur.

**Anahtar Kelimeler:**Selçuklu Devleti, Yönetim, Tasavvufi Etki

# İRAN İSLAM CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI VE YÖNETSEL ÖZELLİKLERİ

**Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN,**
**Arş. Gör. Sadegül DURGUN**

**ÖZET**

İran İslam Cumhuriyeti çok eski bir tarihi geçmişe sahip olan bir ülkedir. İran uzun yıllar şahlık rejimiyle yönetilen bir ülke olmuştur. Ancak zamanla Şah'ın baskıcı rejimine karşı halkta bir huzursuzluk ve bununla birlikte bir direniş başlamıştır. Özellikle 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu huzursuzluklar 1970'li yıllarda daha da artmıştır. 1979 yılına gelindiğinde ise ülkede devrim yapılmıştır. 1979 Devrimi ile şahlık rejimi yıkılmış, onun yerine İslam Cumhuriyeti kurulmuştur.
İran siyasal ve toplumsal altyapısı bakımından diğer ülkelerle benzerlik gösterse de yönetsel yapısı itibariyle farklı ve kendine özgü bir ülke profiline sahiptir. Bu çalışmanın amacı İran İslam Cumhuriyeti'nin yönetim yapısı ve yönetsel özelliklerini incelemektir. Çalışma betimleyici bir çalışma olup, derinlemesine literatür taraması yapılarak hazırlanacaktır.
Bu amaçla öncelikle İran İslam Cumhuriyeti'nin özellikle siyasal ve yönetsel altyapısı araştırılacaktır. Daha sonra mevcut siyasal yapısı, devletin temel organları ile birlikte değerlendirilecektir. Son olarak mevcut yönetsel yapısı, işleyişi ve kendine has özellikleri ile tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** İran, Siyasal yapı, Yönetsel yapı, Devlet.

# THE TEACHINGS OF ISLAM AND THE EXAGGERATION OF PHOBIA: ANSWER TO THE ISLAMOPHOBICS AND RECOVERING THE MUSLIM IDENTITY

**Abdur Rahman FUAD**

**ABSTRACT**

In the time of 21st century, a world-wide known word as 'Islamophobia' that a disputed issue for the Muslim world. Particularly in the aftermath of 9/11, Islamic and Muslim values and attitudes have systematically been characterised as being incompatible with 'Western values'. Muslims are often stereotypically portrayed in media reports as a devoutly religious and undifferentiated group sharing a fundamentalist version of Islam. It has been propagated by the media and the political leaders to galvanise support for the war on terror and for the occupation of alien lands. If we see in the mediaeval ages of Europe, mans did not know what is Islam? After they have imagined that Muslims has worshiped of Muhammad as like of us for Christ. But Poet Dante's 'inferno' shows that Muhammad(sm) and Ali both living in the 8th layer of hell this is completely false presenting. Although they have known to Muhammad as an Anti-Christ and sometimes they have kept the Muhammad's name as 'Mahound'. The ignorance about the Islam in the mediaeval ages in Western civilization and presenting of Islam was as inverted issue from its way and gives a chance to them for the rising of Islamophobia for the misgiving information.

And western minds believe that today's terrorism rising from the Islam that's a global phenomenon in the 21st century. But this is not related to any religion race or country. Overwhelmingly suicide terrorist attacks are not driven by religion as much as they are by clear strategic objective. Our strategy is very clear that Islam is a religion of peace that conducts its complete code of life. But it cannot promote the illegal acts under the legality. But someone's explanation against the Islam is very hurtles. In which way terrorist groups and their money-holders gives the legality of these heinous activities? As they have turned from this verse "……then kill the polytheists wherever you find them and capture them and besiege them and sit in wait for them at every place of ambush ….". But they cannot understand the full meaning of the verse before and after as "And when the sacred months have passed, then kill the polytheists wherever you find them and capture them and besiege them and sit in wait for them at every place of ambush. But if they should repent, establish prayer, and give zakat, let them (go) on their way. Indeed, Allah is Forgiving and Merciful". This meaning proves that its indication only for a specific incidents and times, not in usually for.

"Excepted are those with whom you made a treaty among the polytheists and then they have not been deficient toward you in anything or supported anyone against you; so complete for them their treaty until their term (has ended). Indeed, Allah loves the righteous (who fear Him)." Another is "And if any one of the polytheists seeks your protection, then grant him protection so that he may hear the words of Allah. Then deliver him to his place of safety. That is because they are a people who do not know." These verses prove the two-sided consolidation for a time. After that it had been held (Broken the deal) from the Polytheist side by the killing of mans from the Banu kuja as one of the alliance tribe for Muslims. Quraysh tribe also helped them by the giving of weapons and deal had been broken. After that Islam gives the order attack to them.

From another side, Muhammad went to Makkah to conquer with his ten thousand companions. But the men of Makkah think that, today their fates not with them by the seeing of these soldiers. But without

any bloodshed, Muhmmad had conquer the Makkah and declared the general amnesty for all. The number Muslims in the world gradually in rising. In 2050, the number of world population will increase in 37%, from this percent only the numbers of Muslims will be reach in 73%. An astonished thing that how can rising these numbers even the increasing of Islamophobia? These proves that Islam does not promote any terrorist activities. By reading and understanding about the Islam and after they accept it.

From another side, Palestine issue from its rising and the Muslim massacre, 1st world war and 2nd world war, bombing in Iraq, Afghanistan and the Syria, recent in Europe who are the behind these incidents? Mostly incidents occurred under the western policies. They cannot wipe out of these matters. Is their religion promoting these? I think, no. Only using the name of religious placard, they have been giving these legalities. Someone can be say that the acts of terrorism perpetrated by DAESH and al-Qaida and among others, fuel discrimination, xenophobia and Islam phobia in the West and leave Muslims more vulnerable to verbal and physical abuse. For this reason, today every leader enforces on terrorism that is the number-one challenge that the Muslim world faces. Terrorists not only claim innocent lives, but also inflict irreparable damage to Islamic civilization by distorting the past and hijacking the future and The OIC should convince the member states to unite for one common goal that is Islamic renaissance. The EU model can be implemented in line with OIC charter.

The aim of this paper, to create a peaceful place by the teaching of Islam against the terrorism and the Islamophobia and give a lesson about the Islam to Islamophobics, how Muslims recovered their identity - totally a searching a rescue way and solution for the Muslim Ummah.

**Keywords:** Teachings of Islam, Phobia, Islamophobia, Recover, Muslim

# CRITICAL MODEL FOR THE LEADERSHIP STRUCTURE OF THE MUSLIM UMMA IN GHANA

**Abdul-Rahman AHMED**

**ABSTRACT**

Unlike in many Muslim Countries where Islam was initially propagated by Muslim Missionaries, Islam came to Ghana through contacts by the local people with Muslim traders, whose honesty, gentleness and affable nature endeared them to the local people. The local people in Ghana thus accepted Islam as a religion but without any organisational structure or system of governance around which the new Muslim Umma is organized. The growth of Islam in Ghana through the years has complicated the structure of the Muslim Society who already had no functional organizational structures. Individuals, wealthy Muslims or Muslim Scholars build their mosques and lead a group of people over whom the leader has sway. Thus, the influence of the leader over his people as well as the control of resources in those mosques, something they do not want to relinquish due to their vested interests, make it almost impossible to organize Muslims into a national leadership structure. Due to this unique challenge facing Muslims in Ghana, the model proposed as a solution, rather than attempts to organise Muslim leaders in order to mobilize resources for development, attempts to mobilize resources from the average Muslim, resources that will form the basis of uniting the Muslim leaders around a common interest of the development of the Muslim Umma.

**Key Words:** Leadership Structure, Ghana, Muslim Umma

# BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU VE KAZAKİSTAN

**Halilullah MAJANOV**

**ÖZET**

8 Aralık 1991 tarihinde üç Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin (şimdiki Rusya Federasyonu, Belarus Cumhuriyeti ve Ukrayna) Başkanları tarafından imzalanan Bağımsız Devletler Topluluğu Kuruluş Antlaşmasında "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir uluslararası hukuk süjesi ve jeopolitik gerçeklik olarak varlığının sona erdiği" ifade edildi. Böylece, Sovyetler Birliği, kendi varlığının yetmişinci yıldönümüne bir yıl üç hafta kala ortadan kalktı. Fakat aynı zamanda dünya sahnesine yeni bir oluşum çıktı. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT). Topluluğun oluşum sürecinin çok karmaşık ve tartışmalı niteliğine rağmen, o, çağdaş dünyamızın siyasi ve ekonomik realitesine dönüştü. Bu bağlamda bazı önemli hukuksal temeller atıldı, ekonomi, savunma ve dış politika alanlarında çok-taraflı işbirliği organları oluşturularak çalışmaya başladı. Topluluk 11 cumhuriyetin (Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna) katılımı ile kurulmuştur. Topluluğa kuruluş aşamasında Baltık Devletleri ve Gürcistan katılmamıştır. Topluluğa Aralık 1993'te katılan Gürcistan, 2008 Güney Osetya Savaşı sonrasında Meclis kararı ile 15 Ağustos 2008'de BDT'den ayrılmıştır. Türkmenistan ise 2005'te üyelikten ayrılmış ve Topluluğa gözlemci ülke olarak katkıda bulunmaktadır. Şu anda toplulukta 9 üye ülke bulunmaktadır. Ekonomik Birlik Hakkındaki Anlaşma temelinde homojen bir ekonomik alan oluşturma çabaları devam etmektedir. Bu alan, 11 saat şeridini kapsayan ve dünyanın kara kısmının altıda birine sahip olan (daha kesin bir ifadeyle 22229,6 bin km²'lik) bir genişliğe yayılmış olup, Avrupa Birliği'ne üye 15 devletin toplam alanından 7 defa büyüktür. Uzmanların değerlendirmelerine göre, dünyanın toplam doğal kaynaklarının dörtte biri, sanayi potansiyelinin ise % 10'u bu alanda yer almaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Kazakistan, Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu

# THE PROBLEM OF RELIGIOUS EDUCATION IN KYRGYZ REPUBLIC

**Prof. Dr. Asylbek Akmatbekovich AİDARALİEV**

**ABSTRACT**

Since the independence of Kyrgyz Republic the training of citizens at religious institutions of near and far abroad has been activated due to lack of religious institutions in republic. Currently, the thousands of young citizens of republic have been studying at foreign HEIs of Pakistan, Kingdom of Saudi Arabia, Egypt, Turkey, Jordan, Syria, Iran, Yemen, Russia.
The bulk of students in Islamic Republic of Pakistan have been studying at private madrasah under the leadership of spiritual leader authority. The educational process at these madrasahs is not transparent both for local authorities and for foreigners. Many students become the members of different Islamic flows and some students get into the cell of religious organization “Tabligi Jaamat”.
. A large number of our citizens are studying in Kingdom of Saudi Arabia at religious HEIs of Mecca, Medina and Riyadh. The Muslims of the Kingdom of Saudi Arabia, for the most part, adhere to the Hanbalt madhhab of Sunnism. At the same time, the Muslims of Kyrgyzstan and other countries of Central Asia adhere to the Hanafi madhhab of Sunnism
In the Arab Republic of Egypt, the bulk mass of students are studying at worldwide recognized university “Al-Azhar Ash Sharif”. The Egyptians are for the most part committed to the Shafi'i madhhab of Sunnism. Recently there have been appeared the group of students, who do not enroll to the “Al-Azhar Ash Sharif”, but study at the private madrasahs.
In the Republic of Turkey students start the studying , so called “imam hatib”, then continue the training at the theology faculties “ilyahiyat facultesi” on the base of different secular universities of Turkey. Religious education passes through the Hanafi madhhab and often in accordance with the Sufi tariqas, which are widespread in Turkey. Among the graduates of the theological faculties of Turkey, many of them have a Ph.D. degree in various fields of theology.
Insignificant quantity of Kyrgyz students study in Jordan, Syria, Yemen and Russia.
Religious education in Central Asia as whole and in Kyrgyzstan in particular is held not on the high level, that necessitate wishing to learn religion students to leave to another countries.
There are currently 10 Islamic higher educational institutions (9 institutes and 1 university) and 70 madrassas located in different regions in our republic
As Table №1 shows the most madrasah are located in Chui and Osh regions. Analyze shows, that in above mentioned religious educational institutions, in particular in madrasah, the children are involving for training from the early age.
Many parents chose for their children only religious education due to gaps and shortcomings in a secular education. . Herewith it often happens that by defining their children to madrassas, they are not interested about how well held religious education of their children.
For the past years by the initiative of State Commission on religious issues it has been opened the theological college at the University named after I.Arabaev. the theology departments operate at Kyrgyz-Turkish “Manas” University, Osh State university.
The training program on preparation of Bachelors on theology has been developed at International University of Kyrgyzstan. The preparation specialties in theology is held at Islamic university, institutions, colleges.

It should be noted, that part of the teachers at the universities are graduates of foreign universities who defended dissertations on PhD. Due to lack of specialists (Phd in theology) in republic there is no nostrification of their diplomas, in another words PhD diplomas are not recognized in republic.
Many teachers of theology department graduated from local universities have academic doctoral degree, PhD of philosophy, history, sociology e.c.t.
At present it is necessary to establish the preparation of academic staff in theology, to conduct the notification of PhD diplomas, that will allow to increase significantly the level of preparation of religious HEIs graduates.

# İSLAM'IN SİYASAL İDEALLERİ VE LİBERAL DEMOKRASİ

**Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR**

**ÖZET**

Bir yandan küreselleşen dünyanın güçlü talepleri , diğer yandan iletişim ve enformasyondaki gelişme ve etkileşimlerle bilinçlenen toplumların taleplerinin bir sonucu olarak tüm dünyada bir demokratikleşme ve demokratik değerlerin benimsenmesi eğilimi görülmektedir . Dahası demokrasi adına ülkelerin işgali ve rejimlerin yıkılması meşru olarak görülmektedir.
Demokratik değerlere paralel olarak yükselen diğer bir değer ise , dinî ve mânevî değerlerdir . Bu açıdan bakılınca "d*inî canlanma ve demokratikleşme , yirminci yüzyılın son on yılının en önemli iki gelişmesi*" olarak görülmektedir . Bu iki gelişmeyi ise insan haklarına olan duyarlılık , barış, çevre, eğitim, sağlık, kültürler ve medeniyetler arası diyalog, sivil toplum örgütlerinin canlanması ve karar mekanizmalarına katılma talepleri gibi konuların izlemektedir.
Bundan hareketle, demokrasinin bazı temel kavram ve değerlerinin yükselen bir değer olan İslam'ın temel değerleri ile olan ilişkisi düşünen her kesi ve politika yapıcılarını yakından ilgilendirmesi doğal karşılanmalıdır. Zira, Müslüman toplumların ve toplulukların demokrasi kavramına bakış açıları dünya barışı açısından büyük bir ehemmiyet kazanmaktadır. Müslüman toplumlara baktığımızda demokrasi ve çoğulcu bir toplum konusunda temelde üç yaklaşımın olduğu görülmektedir.
Birincisi, radikal ve marjinal grupların yaklaşımı olup demokrasiyi bir küfür rejimi olarak görüp toptan ret edenlerdir. Bu düşüncede olanlar arasında kökleri Haçlı Savaşlarına kadar giden ve sömürge psikoloji ile de beslenen Batıdan gelen herşeye şüphe ile yaklaşan ve Batının yeni bir tuzağı olarak gören tepkici ve tekfirci anlayışın etkisini de unutmamak gerekir.
İkincisi, Müslüman toplumlarda ortaya çıkan ve kendilerini "Batıcı" ve "Militan Laikler" olarak tanımlayarak İslam'ı çağdışı olarak gören ve her tür uzlaşmayı ret eden Batıcı Müslümanlardır. Bunlar da tıpkı radikal ve marjinal Müslüman gruplar gibi demokrasi ile İslam'ın bağdaşmasının mümkün olmadığını ısrarla savunmakta; tıpkı tekfirci grup gibi kendileri gibi düşünmeyenleri "gerici" olarak görmektedirler.
Üçüncü grup ise, Kur'an'ın temel değerlerinden hareketle demokratik değerleri ve kavramları ele alan; bu değerleri İslam'ın başta, hakimiyetin meşruiyeti, şura, adalet, eşitlik, kardeşlik, yardımlaşma, dayanışma vb. kavramlar bağlamında tartışan; bu kavramları yeniden yorumlayarak demokrasi kavramına katkı bile yapabileceklerini savunan Müslüman düşünürlerdir.
Bu çalışmada, demokrasi kavramına temelde olumlu yaklaşan ve onu İslami bir zeminde yorumlayarak yeni bir sentez ortaya koymaya çalışan düşünürlere yer verilecek; görüşleri eleştirel olarak ele alınacaktır. İslam'ın güçlü ahlaki ve moral değerleri ile demokrasi kavramına katkı yapabileceği; böylece demokrasinin kendi içerisinde taşıdığı bazı zaaf ve çelişkilerin üstesinden gelebilmesine yardımcı olabileceği de tartışılacaktır.

**Anahtar kelimeler**: İslam, Demokrasi, Demokratik değerler, Adalet, eşitlik, radikalizm, Laiklik, dini değerler.

# معالم الدولة الإسلامية بين الواقع والمأمول

# VAKİA VE ARZULANAN YAKLAŞIM ÇERÇEVESİNDE İSLAM DEVLETİNİN ANA FAKTÖRLERİ

**Prof. Jamal Abdelsattar MOHAMAD**

معالم الدولة الإسلامية بين الواقع والمأمول

**ماهية الدولة الإسلامية:**

الدولة الإسلامية هي تلك الدولة التي تنطلق من مفاهيم الإسلام ؛ فتعتمد أحكامه ومبادئه ، وتشتغل بتطبيق تلك المفاهيم ونشر تلك القيم وحمايتها من الانحراف والانجراف.

وبالطبع فإن الدولة الإسلامية لا تعني أن يكون شعبها فقط من المسلمين ، بل يشمل المسلمين وغيرهم، ويستوعب الجميع وفق معطيات العدالة ومقتضيات المواطنة.

ولابد كذلك من التفريق بين مصطلح الدولة الإسلامية ومصطلح دولة الإسلام.

فالأول يمكن أن يوجد في أي قُطر من الأقطار ارتضى أهله أن ينطلقوا من مفاهيم الإسلام تنظيراً وتطبيقاً في وسائله وغاياته.

وبمعنى آخر: أن يكون الإسلام هو محور الحركة في منظومة الدولة وأهدافها ووسائلها ومقاصدها.

الثاني: يُطلَق ويراد به دولة الخلافة أو الإمامة، وهذا يحتاج إلى ضوابط وشروط تختلف من عصر إلى عصر، ولكن صوره التطبيقية واسعة، وتتناسب مع مقتضيات كل عصر وظروفه، وليس بالضيق الذي يفهمه البعض أو يسوِّقُه البعض الآخر، وهذا النوع يحتاج إلى الأمة كلها وليس لمجموعة أو طائفة أو تيار أو حزب أن يزعم أنه دولة الإسلام،وينصب زعيمه خليفة أوإماماً فتلك فِرية كبرى، وافتئات على شرع الله سبحانه.

**معالم الدولة الإسلامية:**

تتمثل معالم الدولة الإسلامية في ثلاثة أركان إذا غاب أحد هذه الأركان انتفت صفة الإسلامية عن الدولة.

**المرجعية الإسلامية:**

بمعنى أن تكون قوانينها الحاكمة وسياساتها العامة وتشريعاتها الضابطة تنطلق من مقاصد الإسلام ومصادره، وتتوافق مع أحكامه وآدابه وقيمه ولا تعارضها أو تخالفها أو تحاربها؛ ولذا كان الفقهاء يشترطون في الإمام أو الخليفة أن يكون عالما حتى اشترط بعضهم أن يصل إلى درجة الاجتهاد.

لذا فالمرجعية الشرعية تتحقق بوجود هيئة علمية أومؤسسة فقهية على مستوى عالٍ من العمق الفكري والتربية الايمانية والاحاطة بفقه الواقع والسياسة الشرعية، تشهد لهم الأمة بالصلاح وتسلم لهم بالتبحر في العلم ليكونوا مرجعية للحاكم في مُدلَهِمّات الأمور ومرجعية للأمة في شؤون دينها، وتحمي الدولة من الانحراف عن مناهج الدين ومبادئ الإسلام.

فإذا قامت مجموعة من الناس بتنصيب أنفسهم للإفتاء في أمر الأمة دون تملك الأدوات اللازمة، ودون تسليم الأمة لهم بذلك فهم حينئذ لا يمثلون مرجعية ولا اعتبار لهم فيما ذهبوا اليه ، بل إن الفرق الضالة والمنحرفة على مدار التاريخ والسلطات المستبدة في شتى العصور قامت على أكتاف بعض المنتسبين للعلم يبررون الطغيان ويُشَرِّعون للقتل والعصيان، ويسعون في الارض فسادا ، يهلكون الحرث والنسل باسم الإسلام!!!

**الدعامة الثانية:**

الشورى: بمعنى أن تكون الدولة معبرة عن الأمة نائبة عنها قائمة بحقها محترمة لإرادتها ، لىست مفروضة عليها أو مغتصبة لإرادتها أو مُنَصِّبة نفسها وصية على إرادة الأمة وإدارتها أو مهدرة لرأيها ومتهاونة في مشورتها.

الدولة الإسلامية هي تلك الدولة التي تعبر عن المسلمين وتنوب عنهم في إدارة البلاد بإرادتهم ومبايعتهم ومشورتهم،فإن حكمتهم قهرا واستبدادا فليست دولة إسلامية حتى وإن زعمت أنها تحكم ب الإسلام.

فالأمة ركن متين لادولة إلابها والمرجعية ركن ثان لاحكم في الإسلام بدونها.

والشورى هي الصورة الشرعية للمحافظة على حق الأمة من جانب ورعاية الهوية والمرجعية من جانب آخر.

والشورى من أبرز معالم الدولة الإسلامية بل من أبرز سمات المجتمع الإسلامي.

قال تعالى:ﭧ ﭨ ﮞﮟﮠ ﮡ ﭼ [الشورى: ٣٨].

وقال لنبيه ρ:ﭧ ﭨ ﭬ ﭭ ﭼ [آل عمران: ١٥٩].

فإذا كان الحكم استبداديا لا مكان فيه لمشورة أهل الر أي والعلم والفكر، ولا مكان فيه لتطلعات الامم والشعوب فلا علاقة له ب الإسلام وإن تلقب بأوفع الألقاب الإسلامية؛ فالعبرة ليست بالأسماء والالقاب وإنما بالحقائق والمقاصد وكذا بالوسائل الشرعية.

لذا فالمرجعية الشرعية تتحقق بوجود هيئة علمية أومؤسسة فقهية على مستوى عال من العمق الفكري والتربية الايمانية والاحاطة بفقه الواقع والسياسة الشرعية، تشهد لهم الأمة بالصلاح وتسلم لهم بالتبحر في العلم ليكونوا مرجعية للحاكم في مدلهمات الأمور ومرجعية للأمة في شؤون دينها، وتحمي الدولة من الانحراف عن مناهج الدين ومبادئ الإسلام.

فإذا قامت مجموعة من الناس بتنصيب أنفسهم للإفتاء في أمر الأمة دون تملك الأدوات اللازمة، ودون تسليم الأمة لهم بذلك فهم حينئذ لا يمثلون المرجعية الشرعية ولا اعتبار فيما ذهبوا إليه.

بل إن الفرق الضالة والمنحرفة على مدار التاريخ والسلطات المستبدة في شتى العصور قامت على أكتاف بعض المنتسبين للعلم يبررون الطغيان ويشرعون للقتل والعصيان، ويسعون في الارض فسادا يهلكون الحرث والنسل باسم الإسلام!!!

**أهمية الدولة الإسلامية:**

يقول ابن حزم:«وقد علمنا بضرورة العقل وبديهته أن قيام الناس بما أوجبه الله من الأحكام عليهم في الجنايات، والأموال، والدماء، والنكاح، والطلاق، وسائر الأحكام كلها، ومنع الظالم، وإنصاف المظلوم، وأخذ القصاص على تباعد أقطارهم وشواغلهم، واختلاف آرائهم..»إلى أن قال: «...وهذا الذي لابد منه ضرورة، وهذا مشاهد في البلاد التي لا رئيس لها، فإنه لا يقام هناك حكم حق، ولا حد حتى قد ذهب الدين في أكثرها، فلا تصح إقامة الدين إلا بالإسناد إلى واحد أو أكثر..»[40].

ويقول شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله: «ويجب أن يعرف أن ولاية أمر الناس من أعظم واجبات الدين، بل لا قيام للدين إلا بها، فإن بني آدم لا تتم مصلحتهم إلا بالاجتماع لحاجة بعضهم إلى بعض»[50].

ويقول معللًا ذلك:«لأن الله أوجب الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، ولا يتم ذلك إلا بقوة وإمارة، وكذلك سائر ما أوجبه من الجهاد والعدل وإقامة الحج والجمع والأعياد ونصرة المظلوم، وإقامة الحدود لا تتم إلا بالقوة والإمارة»[60].

ويقول أبو حامد الغزالي رحمه الله:«إن الدنيا والأمن على النفس والأموال لا ينتظم إلا بسلطان مطاع، فتشهد له مشاهدة أوقات الفتن بموت السلاطين والأئمة، وإن ذلك لو دام، ولم يتدارك بنصب سلطان آخر مطاع دام الهرج وعمَّ السيف وشمل القحط وهلكت المواشي، وتعطلت الصناعات وكان من غلب سلب، ولم يتفرغ أحد للعبادة والعلم إن بقي حيًا، والأكثرون يهلكون تحت ظلال السيف.

ولهذا قيل: الدين والسلطان توأمان، ولهذا قيل: الدين آسٌّ والسلطان حارس، ومالا آسَّ له فمهدوم، وما لا حارس له فضائع»[7].

ثم يستطرد قائلًا:«فبان أن السلطان ضروري في نظام الدين والدنيا، ونظام الدنيا ضروري في نظام الدين، ونظام الدين ضروري في الفوز بسعادة الآخرة.

وهو مقصود الأنبياء قطعًا فكان وجوب الإمام من ضروريات الشرع الذي لا سبيل إلى تركه فاعلم ذلك»[8].أ.هـ.

**مستقبل الدولة الإسلامية:**

إن قيام نظام الخلافة الإسلامية في عصرنا هذا ليس أمرًا مستحيلًا ولا حرج فيه كما يرى البعض[9].

ومهما كانت الأحوال مثبطة للعزائم فإنها لا تصل إلى الظروف التي بشر بها النبي

ﷺسراقةبنمالكبسواركسرى،وقدتحققتالنبوءةفيخلافةعمر τعندما سقطت فارس في أيدي المسلمين واستدعى سراقة ليحلي بها معصمه!!

والنداء بضرورة وجود الدولة الإسلامية لا يعني أننا نحلق في الخيال. فقد تعلمنا من سيرة النبي

ﷺكيفنتكاتفونواجهالأزماتبروحمشرقةآملينفيتحقيقنصرالله - عزوجل - بعدالأخذبأسبابه.

روى الإمام أحمد عن المقداد بن الأسود τ أنه قال: سمعت رسول الله ﷺيقول: «لايبقىعلىوجهالأرضبيتمدرولاوبرإلاوعلتهكلمة الإسلام بعز عزيز أو بذل ذليل، إما يعزهم الله فيجعلهم من أهلها وإما يذلهم فيدينون لها[10].

وكما يقول الشيخ محمد الغزالي متعجبًا:«ولا أدري لماذا يكون الصين واقعًا عاديًا فيصبح الثمانمائة مليون إنسان دولة موحدة، ويكون الوجود الإسلامي خيالًا مستبعدًا؟ ولو كان اتحاد ولايات أو تحالف دول متآخية؟»[11].

إننا أمة ذات تاريخ، وما زال بيننا كتاب الله وسنة رسوله، وهما كفيلان بإنقاذنا، بل إنقاذ العالم كله من مصير مظلم إن لم تتدارك الجميع رحمة الله.. إن الحضارة الغربية في طريقها إلى الإفلاس فلننفُضْ عن أنفسنا غبار القرون ولنخلصها من الشوائب والرواسب

---

()4 الفصل في الملل والأهواء والنحل ابن حزم (87/4).
()5 السياسة الشرعية لابن تيمية (ص: 161، ط رابعة 1969م) في دار الكتاب العربي بيروت.
()6المرجع السابق (ص: 162).
(7)نُسب هذا القول إلى أمير المؤمنين علي بن أبي طالب τ انظر الأدلة الشرعية لابن مفلح الحنبلي (205/1) طبعة 1972م دار العلم للجميع.
(8) الاقتصاد في الاعتقاد للغزالي (ص: 199 ط 1393م) في مكتبة الجندي مصر.
(9) يرى الأستاذ عبد الحميد متولي - والقلة التي اتبعته في رأيه - أن قيام نظام الخلافة في عصرنا الحاضر ضرب من ضروب الخيال، وأنه يؤدي على الأقل إلى الحرج الذي رفعه الإسلام عن المسلمين. أ.د.عبد الحميد متولي مبادئ نظام الحكم في الإسلام (ص: 162، 164).
(10) رواه الإمام أحمد في مسنده عن المقداد بلفظ متقارب (ج 6 ص 4)، ورواه الحاكم في المستدرك بلغات متقارب في كتاب الفتن والملاحم. باب قول النبي ﷺ «ستتفرق أمتي على بضع وسبعين فرقة» (ج 4 ص 430).
(11) قذائف الحق (ص: 236) ط 5 ذات السلاسل 1984 م

التي جاءتنا من هذا وذاك ، ولا سبيل أمامنا - لدنيانا وآخرتنا - إلا ديننا، إلا نظام حكم إسلامي يردنا ويرد العالم كله إلى الصواب، والرشاد، ولنحذر المعوِّقين.

.. إن ديننا يسر، والتدرج واجب، ولنبدأ بالأساسيات، والوقت كفيل – مع حسن القصد – وصدق العزم بنجاح المقصد(12).

وإن الدولة الإسلامية المرجوة ستُحِلُّ التدرج محل الطفرة، وستبتعد عن كل ما يثير الحساسية والفتنة ؛إن هذا الدين يسر ولن يُشادَّ الدين أحد إلا غلبه.

ولقد تفرق الجمع وظهر التنازع والفشل، ودب داء الضعف في النفوس، وتكالبت الأمم الكافرة على المسلمين يمزقونهم شر ممزق، حتى أضحى العالم الإسلامي كلًا مباحًا لكل غاد أو رائح.

وبالطبع فإن هذه الحالة المتردية لم نصل إليها إلا حينما ابتعدنا عن منهج الله سبحانه في كل شؤون حياتنا ، وإنه إذا أردنا أن نستعيد مكانتنا وسط الأمم فليس هناك طريق غير طريق الإسلام ووحدة الأمة.

فما بالنا ونحن أهل دين واحد – أمرنا بالوحدة ونهانا عن الفُرقة – وأصحاب لغة واحدة، وتاريخ واحد، وأصحاب آلام وآمال واحدة!!

وقد رأينا في تاريخنا كيف كانت الوحدة الإسلامية حصنا منيعا للأمة فما المانع أن يتوحد المسلمون مرة أخرى؟ ولكن بما يلائم العصر الحاضر، وبعد الاستفادة من أخطاء السابقين، إنها محاولة للعودة إلى الأصل، حتى يرضى الله عنا، ونصلح بالدين دنيانا وأُخرانا.

وصدق الله سبحانه إذ يقول:ُّ بربزبمبنبىبيترتزتمتنتىتيثرثزثمثنثىثيفىَّ [الأنعام: ١٥٣].

(12) انظر القطب طبلية (ص: 43) الوسيط في النظم الإسلامية - الإسلام والدولة - الجزء الأول الخلافة دراسة مقارنة مستقبلية ط أولى 1982 م دار الاتحاد العربي.

# ROLE AND IMPACT OF MUSLIM IMMIGRANTS IN EUROPE

**Assist Prof. Dr. Muhammad Ramzan SHAHİD**

**ABSTRACT**

What does it mean to study 'Muslims' in European countries? Who – and what – are we talking about when we talk about 'Muslims'? The answer is by no means self-evident. Like many social science categories, the category 'Muslim' is both a category of analysis and a category of social, political and religious practice. As a category of practice, 'Muslim' is used to identify oneself and to identify others. This massive shift in public representations has profoundly altered the discursive and institutional landscape in which populations of immigrant origin formulate their own self-understandings and identifications. Some self-identifications react directly to hegemonic other-identifications. This is most obviously the case where other-identifications are experienced as powerfully stigmatizing. Several recent studies have found that there are no special problems for Muslims in Europe. The Pew Global Attitudes Project poll of 2006 established that "while there are some signs of tension between Europe's majority populations and its Muslim minorities, Muslims there do not generally believe that most Europeans are hostile toward people of their faith" Furthermore, "substantial majorities of Muslims living in the European countries surveyed say that [in the 2 years after bombings in Spain and London, and the Cartoon Crisis in Denmark they have not had any personally bad experience attributable to their race, ethnicity, or religion" More recently, the 2009 Open Society Institute multi country study of Muslim and non-Muslim attitudes toward immigration and social cohesion reveals that Muslim respondents are as likely as non-Muslim respondents to report that people in their neighborhood are willing to help each other; only 10% of Muslim respondents reported discrimination by the police, and a similar proportion of Muslims (29.2%) and non-Muslims (31.1%) reported trust in the government. The experience of being stigmatized as Muslims in everyday interaction or public discourse leads some to reactively assert a Muslim identification, to revalorize what has been devalorized. But self-identifications as 'Muslim' respond not only to the experience of stigmatization; they respond more generally to the experience of being cast, categorized, counted, queried and held accountable as Muslims in public discourse and private interaction. In my article, I will analyze the problems faced by Muslims in Europe and their impacts on the European Society as well.

**Key Words:** Muslims, Immigrants, Europe

# İTTİHAD-I İSLAM: TEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

**Dr. Erdal Aydın**

**ÖZET**

Bu çalışmada İslam Birliği'nin önündeki temel altı sorun dikkate alınarak çağımız şartlarında makul çözümler önerilmektedir. Bu çerçevede öncelikle İslam dünyasındaki eğitim sorununa dikkat çekilmektedir. Çağdan kopmuş geleneksel eğitim aygıtları olan medrese ve tekkelerin İslam devletleri tarafından himaye edilerek ihya ve ıslahıyla modern çağla barışmasını temin etmek lazım. Diğer taraftan bugün pozitivist bilginin aynı zamanda din ve ilah tanımayan bir ideoloji taşımaktadır. Bu eğitim hegemonyasını kırmak bilimle din çatışmasını ortadan kaldırmakla mümkündür. Kısacası resmi ve gayr-i resmi eğitim kurumlarında iman ve irfan esaslı bilimsel bilgiyle barışık bir yapısal reforma ihtiyaç var. Böylelikle maddi, manevi terakkiyi yakalayarak İslam Birliği hedefine varılabilir.

İkinci sorun cemaat ve tarikatlar arasında taassup, cehalet, rekabet ve tekelcilikten kaynaklı ihtilaflardır. Bunun da ihlas, uhuvvet ve tesanüd şuuru ile bertaraf edilmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, Şia, Vehhabi ve Sünni diyebileceğimiz tarihi üç akıma işaret edilmektedir. Tarihteki kavgalar ve kutuplaşmalar yerine günümüz şartlarında devletler arasındaki mutedil akılla bu üç unsurun da ortak bir zeminde İslam dünyasının sorunlarına çözüm üretecek bir kabiliyet kazanması mümkündür.

Dördüncüsü Batıdaki ulus-devlet olgusu İslam dünyası için de geçerlidir. Artık yeni yüzyılda İslam ülkelerinde her etnisitenin ana dilde eğitim başta olmak üzere temel hak ve hürriyetleri teminat altına alınmak suretiyle milliyetçilik İslam Birliğine vesile olacak bir araç olarak kullanılmalıdır. Beşincisi İslam'ın temelinde istibdat ve saltanat yoktur. Bugün Kur'an'ın şura, biat, itaat ve adalet prensiplerine en iyi cevap veren yönetim şekli demokrasidir. İslam hakimiyeti ve birliğinin teminatı da demokrasiden geçmektedir. Altıncısı Batı'nın emperyalist ve kapitalist yönü inkâr edilmemekle beraber insanlığı, aklı, vicdanı, temek hak ve özgürlükleri esas alan ikinci Batıyla işbirliğinin önemi üzerinde durmaktadır. İslam Birliği'ni kurarken aynı zamanda yeryüzünde barış ve adaleti dünya ile entegrasyon sayesinde kurmanın daha kolay ve gerçekçi olduğuna değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Birliği, Cemaat, Tarikat, Sünni, Şia, Vehhabi, Demokrasi, Entegrasyon.